

mota.

Rolland, *Faune Pop. de la Fr.* III, 146 hi fa addicions importants, car no sols porta un prov. ant. *tregan* «nom de diverses sortes de poissons» (veg) sinó —cosa important per al nostre llibre— que registra un ross. *tragan* com a nom del «Gobio fluviatilis Cuv.». En canvi sembla ser estrany als dialectes d'Oïl. En fi, el savi i exactíssim filòleg gascò JDucamin testifica *tróguen* «goujon» en el seu parlar nadiu del SO. de l'Armanhac (Lanne Soubiran, prop de l'Adour, *RFGn.* XXXIII, 299); però, cosa estúpida, accentuat en la *ó* i no pas en el final: accentuació, repetida, i comprovada, per la forma beam. *trogue* de Lespy.

És clar, doncs, que aquí tenim el prolongament d'un cèltic *TRÚKANTOS*: amb conegut sufix cèltic (vegeu *BRIANS* i *TRUAN*) i amb accentuació gàllica, adaptada diversament al sistema llatí. La varietat mateixa de les formes occitanes revela ja un mot de substrat, amb gran variació dialectal des d'antic; i l'accentuació típicament cèltica ho imposa.³ En fi tots els entesos estan d'acord que és un celtisme: Weisgerber (*Sprache der Festlandkelten*, p. 242), Holder (*Altcelt. Sprachschatz* II, 1971), Bolelli (*It. Dial.* XVIII, 69); M-Lübke (*REW*, 8941); *DECH* v, 675a14; i en particular Benv. Terracini (*Rivista di Filologia* XLIX, 430), que aplega moltes dades sobre el passat i la importància d'aquest mot. En conclusió sembla que en els antics dialectes cèltics coexistien les variants apòfoniques *TRÚKANTOS* i *TROUKANTOS*; aquesta llatinitzada, en part *TRAUcANTU* es pogué reduir parcialment a *TRACANTU*, sigui per alguna contaminació, pel fenomen fonètic vulgar tipus *A(U)GURU*.

Tenint en compte aquests antecedents, i atesa també la forma *tructus* masculina que, en lloc de *truita*, va usar Plini Valerià (v, 43), la més antiga autoritat del mot, hem de creure que el ll. tardà *TRUCTA* és el resultat d'una síncope primerenca d'un cèltic **TRÚKANTĀ*, germà del cèltic *TRÚKANTOS*, accentuats tots ells a la síl·laba inicial, com testifica Ducamin a l'Armanhac; accentuació d'un tipus tan normal en cèltic com anòmala en llatí; però aquesta accentuació bastava per provocar la contracció de **TRÚKANTĀ*, en *TRUCTA*, tot seguit que el mot va popularitzar-se en llengua llatina.

Tinguem present també que són d'origen cèltic provat molts noms romànics de peixos afins, com el salmó, la saboga, l'aixàvol, el cast. *esguin* etc.; potser també la *tenca* i els noms de peixos gallecs estudiats en el *DECH*, com *teiña*, *tranchomero*, *uxe*. Cf. així mateix *SALAR* 'truita', en *SALARODUNUM*, el nom antic de l'aranès *Salardú*, gran centre de pesca de la truita de l'Alta Garona. La pesca de la truita es practicava en gran escala no sols en els innombrables rius alpins, italians i francesos, de territoris de substrat cèltic, sinó molt particularment en el Rin, el Mosa, el Mosella (moltíssims testimonis en Ausoni), i en els llacs Leman, Major, Como, Garda etc., zones eminentment cèltiques o lepòntiques.

Sobre la celticitat del mot no ens han de quedar dubtes, car no tenen gens de solidesa les dades que s'han adduït en defensa de l'ètimon grec. El diccionari

recent neogrec, Hepites, dóna *τρώκτης* com 'truita', però és dada sense valor, puix que adverteix que en la llengua viva es diu *πεστρόφη* (aquell mot no figura en el Sophoklès ni en el Du C. grec); en algun glossari grec no modern s'explica *τρώκτης* pel llatí *truita*; Rohlf's al·lega que avui *τρώθτα* designa la truita en el grec calabrès de Bova; i *τρούτα* figura amb aquest sentit en el dicc. romaic de Somavera (1707), però la -a de tals formes les denuncia ja com a manlleus del llatí *TRUCTA*. L'autoritat de Rohlf's (que en tractà sovint, *ASNSL* CLXIV, 148; *ZRPb.* LII, 491; *EWUG*, § 2227) és gran en les coses del Sud d'Itàlia, però només podem deduir que en aquesta regió (i potser en alguna zona hel·lènica), el mot manllevat del llatí fou adaptat materialment a la forma de l'adj. gr. *τρώκτης* 'voraç'.

Més escrupol podria fer-nos la possibilitat d'una etimologia cèltica a base d'un nom indoeuropeu d'aquesta mena de peixos, *PERK/PORK-*: a.-al. mj. *forhel* 'truita', gr. *πέρρη* 'perca', irl. mj. *orc* 'salmó' (i sembla que 'truita' es diria *porko-* en l'Ígur, judicant pel nom de riu *Porco-bera*) (veg. Pok., *IEW*, 821.11, 129.36); però per això caldria imaginar que aquest cèltic *ORKO-* s'hagués canviat anòmalaament en **TRK-* o cosa anàloga, arrossegat pel canvi de l'homònim *orko-* 'porc' en *torko-* (veg. *TRUJA*), combinació ben imaginària i rebuscada que potser és millor descartar des d'ara.

Per acabar de deixar la qüestió neta de dubtes, seria útil saber quina seria la quantitat o timbre de la *U* del llatí *TRUCTA*; per més que ja es veu que és ben difícil que ens consti pels mitjans de la filologia llatina, vista la data tardana del mot i la indiferència mètrica en síl·laba tancada. Només la grafia *trocta* de certs mss. de Sant Ambrosi, donaria un incert índex de *ʉ* (ʊ). D'aquí la importància del romànic en aquest aspecte.

Quant al testimoni de les formes romàniques és contradictori, i algunes no ens poden ensenyar res.⁴ El cast. *trucha* (així fins a Echo, 1966) i el port. *truita* o *truta*, semblen indicar *ʉ*, cosa que coincidiria amb l'ags. *trūht* (Jud, *ZRPb.* XXXVIII, 38), i el dubte suscitat pel pas de *ŪLT* a *uch* (port. *uit*) té poca força no essent iguals les condicions. El fr. *truite* i el cat. *truita* poden venir de *ʉ* o bé de *o* (no seria de *ʉ*, a desgrat del cas isolat i sui gèneris de *lutte*, *lluïta* *LUCTA*). En oc. ant. hi ha tres testimonis de *trocha* (cap en rima), i un de *truita*; prov. *troucho* suposa *ʉ*, i aranès *trūēita*, *trūēta* i *trūjta* segons les zones; *trūēito* a l'alt Comenge (Dupleich; i *ALGc.* IV, 1426) i B.-Pyr., reduït a *trūēto* a H.-Pyr. i a *trūjto* a l'Arieja: tot això indica *ʉ* o bé *o*.

El mateix podem dir del lor. *trəyit*, mentre que les formes francoprovençals i del Franc Comtat, com *trate*, *traęte*, *trōta*, i el norm. *truat* postulen precisament *ʉ* (Horning, *Litbl.* XXI, 291). I el mateix suposen el bergamasco *troyta* i altres formes de l'Alta Itàlia (Jud, l. c.); el lombard, però, i piem. *trū(i)ta* i el venec. *truta* correspondrien a *ʉ* segons Rohlf's; i el sic., calabr., Iripino *trotta*, Campània *trōtta*, Abruzzi *trōtta*, Romagna *trōta* (> it. *trōta*), sard *trotta* i albanès *trofta*